

VÝZNAM A ÚLOHA LOKÁLNYCH MIEN PRI FORMOVANÍ FINANČNEJ GRAMOTNOSTI V PODMIENKACH SR

Marián DĚD, JÁN PITOŇÁK

ABSTRAKT

Implementácia lokálnych mien je v súčasnosti pomerne atraktívnou a medializovanou témou, nakoľko je význam lokálnych mien pre spoločnosť omnoho markantnejší ako by sa na prvý pohľad mohlo zdať. Lokálne, resp. komunitné meny majú nielen ekonomický rozmer, ale prinášajú so sebou rôzne iné benefity pre regionálnu ekonomiku a hospodárstvo. Po aplikácii lokálnej meny v určitej komunite môžeme badať nárast spolupatričnosti a harmónie v danej komunite, utužovanie medziľudských vzťahov v neposlednom rade aj skvalitňovanie životnej úrovne, tak ako v ekonomickom aj v spoločenskom meradle. Zároveň komunitné meny majú potenciál rozvíjať finančnú gramotnosť na regionálnej úrovni neinvazívnym a prirodzeným spôsobom

Kľúčové slová: finančné vzdelávanie, finančná gramotnosť, meny, komunitné meny, živec, región, komunita, trvalá udržateľnosť,

ABSTRACT

The implementation of local names is currently a relatively attractive and mediated topic, as the importance of local names for society is much more striking than it might seem at first glance. Local, resp. Community currencies not only have an economic dimension, but bring with them various other benefits for the regional economy and economy. After the application of the local currency in a certain community, we can see an increase in belonging and harmony in the community, the strengthening of interpersonal relationships, and last but not least, the improvement of living standards, both economically and socially. At the same time, community currencies have the potential to develop financial literacy at the regional level in a non-invasive and natural way.

Keywords: financial education, financial literacy, currencies, community currencies, feldspar, region, community, sustainability

Význam komunitných mien v národnom hospodárstve

Význam doplnkových, resp. komunitných či lokálnych mien v ekonomickej teórii otvára ďalšiu veľmi významnú hypotézu. Analýza toho, či sú peniaze hodnotovo neutrálne rozdeľuje laickú, ale aj vysoko erudovanú spoločnosť na dva tábory. Za predpokladu, že sa na daný problém pozrieme fakticky, tak peniaze by mali byť skutočne hodnotovo neutrálne, nakoľko „platiacim“ a „príjemcom“ nevzniká žiadny hodnotový vzťah či citová väzba alebo iné prepojenie. Uvedená premisa platí pri štandardných transakciách pri použití národnej alebo nadnárodnej meny. Iným prípadom je však situácia, kedy je mena emitovaná v konkrétnom meste alebo regióne a dáva miestnym obyvateľom prácu. V takomto prípade sa medzi menou a ľuďmi, ktorí s ňou prichádzajú do priameho kontaktu môže vytvoriť určitý vzťah.

Myšlienka komunitných mien nie je fenoménom modernej doby, bez nejakej tradície alebo historickej skúsenosti. Prvé lokálne meny fungovali už v 30. rokoch 20. storočia ako systém, tzv. núdzových mien. Hovoríme práve o vojnovom a medzivojnovom období, kedy hospodárstva a ekonomiky niektorých štátov zužoval nedostatok financií, vysokou mierou inflácie a značne veľkou potrebou reštrukturalizácie. Práve toto ťažké obdobie bolo obdobím, kedy sa objavili prvé formy fungujúcich komunitných mien. (Buchanan, 1998)

V súčasnej modernej dobe existuje veľké množstvo či už elektronických alebo virtuálnych komunitných mien, ktoré svoju úlohu a funkciu plnia rovnako dobre a zodpovedne ako to robili komunitné meny v klasickej tlačenej podobe pred niekoľkými desaťročiami. V tejto súvislosti určite stojí za zmienku projekt integrovanej meny Commonweal Inc. v americkom Mineapolise v štáte Minesota. J. Hodroff, zakladateľ daného projektu tvrdí, že: *„vytvoril som niečo, čo je podľa môjho názoru prvým projektom, ktorý formálne integruje systémy národnej a doplnkovej meny. Taktiež získal imponujúcu podporu od podnikateľskej komunity vrátane prezidentov spoločností, bánk a obchodných stredísk“*. Spomínaný systém je nastavený tak, aby bol výhodným pre všetkých zainteresovaných, pričom vychádza z jednoduchej platformy debetnej karty, ktorá je schopná zrealizovať transakciu v dvoch menách. V tomto konkrétnom prípade hovoríme o dvoch menách – prvou je klasický americký dolár a tou druhou je Comunity Service Dollar, čo v preklade znamená – dolár, ktorý sa nachádza v službe komunity. Ako uvádza Klučiarovský: *„Práve tu sa otvárajú otázky finančnej gramotnosti a bezpečnosti občanov v globálnom finančnom svete, ktorý je dynamický a nemá zábrany vytvárať takéto situácie bez rizika vlastnej zodpovednosti za ne. Problém však nastane ak väčšina produktívnej populácie schopnej zarábať finančné prostriedky ako sme si uviedli vyššie, bude zaťažená virtuálnymi peniazmi bez možnosti úniku*

z tohto stavu. Systém sa tak bude musieť reštartovať, čo môže spôsobiť celosvetový chaos a finančnú nestabilitu na všetkých svetových menových trhoch.“ (Klučiarovský, 2018.,s.51)

Súčasnú komunitnú menu vznikli začiatkom 90. rokov minulého storočia, kedy sa stávali pomerne populárnym nástrojom trvalo udržateľného rozvoja. V tomto čase vznikol aj systém troch základných modelov lokálnych mien. *„Prvým a súčasne najznámejším bol model, tzv. LETS – Local Exchange Trading System, ktorý bol zameraný predovšetkým na elimináciu negatívnych dopadov národných a nadnárodných mien v kapitalistickom systéme. Druhým modelom sú, tzv. časové banky, ktoré sa ku kapitalizmu stavajú oveľa menej emotívne ako tomu bolo pri prvom modeli. Posledným, tretím modelom, ktorý je úzko prepojený na verejnú správu a je aplikovaný napríklad v Holandsku prostredníctvom, tzv. NU-kariet“.* (Zagata, 2012)

Na základe uvedeného môžeme konštatovať, že ekonomický význam lokálnych mien spočíva v eliminácii rôznych výkyvov hospodárskeho vývoja, ktorý je založený na už existujúcich národných alebo nadnárodných menách. Avšak, ani svetové meny akými sú napríklad americký dolár alebo euro neparia medzi najstabilnejšie svetové meny a do istej miery podliehajú vplyvom globálneho ekonomického ako aj bezpečnostného prostredia. Súčasne tak vytvárajú priestor pre odliv finančných prostriedkov z regiónov smerom k nadnárodným spoločnostiam. *„Takýto odliv má za následok nepopulárne narastanie regionálnych disparít, čo v konečnom dôsledku ničí strednú triedu, pričom paradoxe ochudobňuje najchudobnejších a prináša ešte viac peňazí tým najbohatším“.* (Březinová, 2014)

Tak, ako sme už v našej práci spomenuli, úlohou lokálnych mien nie je v plnom rozsahu nahradiť národnú menu, ich úlohou je suplovať oblasti, v ktorých národná mena zlyháva alebo na dané oblasti nemá dosah. Všetko vyplýva zo štruktúry konkrétnej meny. Napríklad americký dolár alebo euro zlyhávajú v oblastiach, kde je potreba rozvoja regionálneho bohatstva alebo podpora udržateľnosti miestnej komunity malých a stredných podnikateľov. Z pochopiteľných dôvodov na tieto oblasti nemá národná mena až taký dosah a vplav ako mena lokálna. Rovnako ako nevykazuje takú efektívnosť pri riešení regionálnej nezamestnanosti akú vykazuje lokálna mena. *„Vplyv a dopady komunitnej, resp. lokálnej meny na komunitu, v ktorej je aplikovaná a používaná správnym spôsobom, je tak nepochybne výraznejší a pozitívnejší nielen na ekonomický, ale aj na sociálny život obyvateľov v danom regióne“.* (Zika, 2017)

Mnoho ekonómov sa zhoduje na tom, že je úplne jedno akú formu majú peniaze. Dôležité je, aby plnili svoju funkciu, ktorou by malo predovšetkým uľahčovanie života

ľudom. Alternatívou riešenia menových problémov by malo byť nájdenie strednej cesty, kedy by neexistovala jednotná a jediná nadradená mena všetkým, ale národné a lokálne meny by fungovali súbežne a plnili by úlohy, ktoré im prináležia.

Definícia komunitných mien

Názvy ako lokálny, alternatívna či komunitná mena definujú nový spôsob využívania sily regionálnej ekonomiky v prospech samotného regiónu ako aj v ňom žijúcej komunity. Z tohto dôvodu prišlo aj v podmienkach Slovenskej republiky k snahe o uplatnenie komunitných mien v každodennej praxi.

Hlavnou črtou, ktorá diferencuje komunitnú menu od tej štátnej je, že štátna mena je jednoznačne v plnej miere nadradená akýmkoľvek komunitným, alternatívnym či doplnkovým menám, ktoré sú používané na území štátu. Medzi znaky definujúce komunitné meny zaradíme:

- ✓ platnosť meny je obmedzená iba na určité konkrétne územie, resp. región v danom štáte,
- ✓ platí princíp „demurrage“, ktorý je inak nazývaný aj princípom „čierneho Petra“. Ide o akcelerovaný koncept peňazí, ktorý pracuje s konštantným zhodnocovaním peňazí z dôvodu zaistenia ich rýchleho obehu. V prípade štátnej meny túto funkciu tvorí riadená inflácia, pričom v kontexte akcelerovaných mien sa to dosahuje umelými nákladmi na držbu hotovosti alebo záporným úrokom. Pre tento jav sa ujal výraz „demurrage“,
- ✓ platnosť komunitnej meny je časovo obmedzená,
- ✓ vysoká rýchlosť obehu,
- ✓ parita s oficiálnou menou, ktorá zväčša predstavuje kurz 1:1,
- ✓ podpora podnikov a obchodov (Zagata, 2012)

Implementácia lokálnych alebo komunitných mien do praxe by mala sledovať určitý cieľ, pre ktorého naplnenie musí disponovať istou funkcionalitou. Práve z tohto dôvodu sa v nasledujúcej časti našej práce budeme venovať niektorým vybraným funkciám komunitných mien, medzi ktoré patria:

Funkcie komunitných mien v ekonomike štátu

Eliminácia úniku miestneho bohatstva, resp. zabránenie miestnej chudobe – obyvatelia zvyčajne zarábajú peniaze v regióne alebo v okrese, v ktorom žijú. Zarobené peniaze tu následne aj mívajú, ale nie vždy práve ideálnym spôsobom. Všetko sú to platby realizované v národnej mene, čo má za následok ich okamžité odtekanie z regiónu do štátneho systému. Ak by boli niektoré platby realizované v lokálnych menách, obyvatelia by mohli nakupovať efektívnejšie a ich financie by zostali v danej komunite.

Podpora udržateľnosti komunity – lokálna mena na pozitívny vplyv na rýchlosť a objem peňazí v obehú v konkrétnom regióne. Platí rovnica, že čím je obeh vyšší, tým rýchlejšie a rapídnejšie sa rozvíja región.

Eliminácia nezamestnanosti – zavádzanej lokálnej meny do praxe má pozitívny vplyv na vytváranie nových pracovných príležitostí, čo spôsobuje pokles miery nezamestnanosti. „*Príkladom môže byť rakúske mesto Worgl, ktoré používalo vlastnú lokálnu menu. V čase, keď bola táto mena používaná, nezamestnanosť v meste klesla z 25% na takmer 0%. Po zakázaní lokálnej meny zo strany štátu sa miera nezamestnanosti vyšplhala na takmer 30%*“. (Lietaer, 2005)

Rozvoj malých podnikateľov a živnostníkov – používanie lokálnej meny má za následok nárast počtu malých podnikateľov a zvyšovanie ich ziskov. Keď sa v regióne používa lokálne platidlo, podnikatelia ho prijímajú od zákazníkov a následne zaň nakupujú ďalšie tovary a služby, ktoré sú potrebné pre naplnenie ich podnikateľského zámeru. Obeživo medzi nimi koluje a podporuje domácu produkciu a súčasne aj pozíciu malých lokálnych podnikateľov na trhu.

Prevenia pred sociálnymi konfliktami – komunitu ľudí ovplyvňuje veľké množstvo rôznych faktorov. Najvplyvnejším je však ekonomická sila a prosperita, zamestnanosť ako aj pocit istoty a s tým spojený pocit bezpečia. V situácií, že ekonomika zaznamenáva úpadok, narúšajú sa všetky hodnoty a ľudia majú v takom prípade tendenciu odchádzať za prácou do iného regiónu. Ich miesto však nahradia noví, menej prispôsobiví obyvatelia parazitujúci na systéme, čo bude časom viesť k nárastu kriminality a spoločenskej nevraživosti. „*Výsledkom takéhoto stavu je sociálny konflikt, ktorý by, ale nemusel nastať za predpokladu, že by boli vhodné a včas použité nástroje sanácie regiónu a bola by zavedená lokálna mena*“. (Zika, 2017)

Osveta komunitných mien – pre úspešné zavedenie komunitnej meny potrebné dosiahnuť spoluprácu a synergiu v príslušnej komunite. Ľudia prirodzene nedôverujú novým veciach a majú z nich strach, čo platí dvojnásobne v prípade zamieňania národnej meny za lokálnu. V prípade dostatočnej a správnej osvety a uvedomenia si všetkých benefitov, ktoré sú s lokálnou menou spájané jej začnú dôverovať a začnú aktívne spolupracovať na jej aplikácií a neskoršej podpore jej udržania v systéme.

Sebestačnosť v oblasti riešenia lokálnych potrieb – je všeobecne známe, že mestá a obce sú financované z verejných financií, ale aj z miestnych poplatkov a daní. Nie je pravidlom, že všetky mestá a obce sú schopné z týchto dvoch základných zdrojov príjmov zabezpečiť svojich obyvateľov a poskytnúť im adekvátne sociálne zázemie, vzdelanie či

lekársku starostlivosť. Výsledkom takejto neschopnosti miest a obcí je enormný odliv šikovných obyvateľov do prosperujúcich regiónov, a na druhej strane je stagnácia menej rozvinutých miest a obcí a ustavičná nespokojnosť občanov, ktorí v nich zotrvali. Z tohto dôvodu samosprávy stále častejšie siahajú po lokálnych menách, aby do určitej miery posilnili zdroje príjmov a efektívnejšie manipulovali s peniazmi v komunite, ktoré sú na rozdiel od peňazí z externého prostredia stálymi a dlhodobými. (Sulík, 2010)

Podpora miestnej filantropie – filantropia je bežnou súčasťou dnešných dní. Pri realizovaní platby vo virtuálnej sfére sa zákazník môže rozhodnúť na akú dobročinnú vec pôjde určité percento zo zaplatenej sumy. Takýmto spôsobom sa podporuje komunitné myslenie a rozvíja sa spolupatričnosť medzi obyvateľmi, čo vedie k snahe vzájomne si pomáhať a utužovať spoločenstvo, v ktorom žijeme.

Atraktivita regiónu s lokálnou menou – všetko, čo sa nejakým spôsobom vymyká štandardom je niečím zaujímavé a púta pozornosť verejnosti, ale aj turistov. Sú to práve oni, kto vytvára určitú časť obratu lokálnej meny. Vďaka tomu, že sú fascinovaný lokálnym platidlom, kupujú tieto ceniny a následne nimi platia za tovary a služby v miestnej komunite. Spomenuté ekonomické faktory úzko súvisia aj s ochotou ľudí investovať do niečoho nového a istým spôsobom inovatívne, na čo doteraz neboli zvyknutí a vzbudzuje to v nich strach alebo obavy z niečoho nového a doposiaľ nepoznaného. Rovnako ako strach samotných obyvateľov je to aj strach podnikateľov investovať do niečoho nového a prelomového. „*Celý podnikateľský sektor bol v tejto veci angažovaný minimálne – išlo primárne o kaviarne, miestne potraviny a lokálnych producentov v oblasti obuvi a textilu. Paradoxom však zostáva, že táto vzorka podnikateľov nedokázala pokryť potreby ľudí, ktorí by v podstate aj mali záujem platiť v lokálnej mene, len na to nemali priestor*“. (Sulík, 2010)

Záverčná diskusia

Z nášho pohľadu zostáva téma etablovania komunitných mien na Slovensku naďalej otvorenou témou. Pre jej úspešné zavedenie do praxe je nevyhnuté prekonať uvedené nedostatky a prekážky. Samozrejme, prioritou zostáva úprava legislatívy, ktorá predstavuje primárnu limitáciu v oblasti rozvoja a aplikácie lokálnych mien na území Slovenskej republiky. Komunitné meny nemožno vnímať ako riziko pre národnú menu – nechcú byť jej konkurenciou a už v žiadnom prípade ju nechcú nahradiť. Toto je v praktickej rovine v podstate nemožné. Na tento druh meny sa treba pozerať ako na alternatívu k rozvoju jednotlivých regiónov, nenásilnou a kontinuálnou cestou.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

BUCHANAN, J. (1998): *Veřejné finance v demokratickém systému*. Computer Press, Brno. Přeložila Eva Nevrlá dle vydání The University of North Carolina Press, 1987. ISBN 80-7226-116-9.

BŘEZINOVÁ, H, 2014. Dopady cizí měny – věc známá? , in *mzdová-praxe.cz*. [online]. 2014[cit.12.4.2018] dostupné na internete: <http://www.mzdovapraxe.cz/archiv/dokument/doc-d46056v57379-dopady-cizi-meny-vec-znam/>>

KLUČIAROVSKÝ M. 2018., *Globalizácia ako predmet komparatívnej analýzy*, Praha, Vysoká škola mezinárodních a veřejných vztahů Praha, o.p.s, prvé vydanie, 2018,. 187s. ISBN: 978-80-86747-53-8

LIETAER, B. 2005. Budúcnosť peněz. Vydavateľstvo paradigma, Bratislava, 2005. ISBN: 809686033, s. 330

Lokálna mena Živec...Ako to funguje. 2018. in *zivica.sk*, 2018. [online]. 2001 [cit. 2009-16-4] dostupné na internete: <https://www.zivica.sk/sk/lokalna-mena/ako-funguje-0>

PROBST, A. 2014. *Lokálne meny*. In: *slideshare.net* 2014. [online] .[cit. 14.3.2018] dostupné na internete: https://www.slideshare.net/andrej_probst/loklne-meny>

SULÍK, D. 2010. Alternatívne menové systémy, in *blog.sme.sk*, 2010. [online]. 2014 [cit.12.4.2018]dostupnénainterneteh:http://antroposof.sk/diela_pc/sulik_alternativne_menove_systemy.pdf>

ZAGATA, L. 2012, Systémy komunitních měn jako zdroj regionálního a sociálního rozvoje, Česka zemědělská univerzita v Praze, Dizertační práce, Katedra humanitních věd, Praha, 2010. Dostupne z internetu : <https://www.pef.czu.cz/dl/46362>

ZIKA, M. 2017a *Funkce lokální měny*, in *lokalni-ekonomika.cz*, 2017. [online] .[cit. 24.3.2018] dostupné na internete: <http://www.lokalni-ekonomika.cz/tne/funkce-lokalni-meny.html> >

Kontakt na autorov

PhDr. Děd, Marián, PhD.
Mgr. Ing. Ján Pitoňák, MBA, MPH.,
Univerzita Jána Amose Komenského Praha,
Roháčova 1148/63,.130 00 Praha 3